

Šebela, Lubomír

Starší šňůrová keramika na Moravě

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1975-1976, vol. 24-25, iss. E20-21, pp. [219]-229

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108849>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

LUBOMÍR ŠEBELA, KATEDRA PREHISTORIE FF UJEP,
BRNO¹

STARŠÍ ŠŇUROVÁ KERAMIKA NA MORAVĚ

Moravskou šňurovou keramikou se zabýval podrobněji poprvé I. L. Červinka roku 1908, kdy také podal první soupis příslušných nálezů; poprvé se také snažil vydělit z inventáře moravské šňurové keramiky starší materiál, k němuž počítal nálezy z Hradiska u Kroměříže (dnešní Postoupky-Hradisko) a z Dubu n. M.² Obdobně v roce 1911 rozlišoval I. L. Červinka v inventáři moravské šňurové kultury dvě období: starší (Hradisko u Kroměříže, Dub n. M.) a mladší (mohyly u Nemětic a Lipníka).³ Roku 1928 publikuje šňurové amfory z Nákla, Chořelic, Příkaz, Dubu n. M., Charvát a Chomutova J. Böhm; řadí je správně ke starším typům šňurové keramiky a upozorňuje při té příležitosti také na rozdíly profilace a výšky hrdla moravských šňurových pohárů oproti pohárům českým.⁴

I. L. Červinka se vrací k problémům šňurové kultury průběžně ve své rukopisné práci „Keramika šňurovaná“ (uloženo v archivu AÚ ČSAV v Brně). Zde znovu klasifikuje starší keramické tvary, zejména poháry s hrdlem ostře odděleným od břicha (Kojetín, Dub n. M., Nítkovice, Louky); naopak poháry s esovitě prohnutým profilem (mohyla č. 7 z Nemětic, tvary z Chomutova) považuje za mladší. Také v období druhé světové války pokračuje I. L. Červinka v práci na moravské šňurové keramice. V práci z roku 1942 považuje za nejstarší šňurové hroby v Uhřicích a Loukách.⁵ V roce 1946 řadí nálezy z Moravičan, Příkaz, Chomoutova, Nákla, Lutína, Dubu n. M., Kojetína a Hradiska u Kroměříže k nejstarším dokladům „durynského typu“ na pravém břehu řeky Moravy.⁶

¹ Práce vznikla v semináři pro pravěk na katedře prehistorie FF UJEP v Brně (vedoucí práce doc. dr. Vladimír Podborský, CSc.).

² I. L. Červinka, Moravské starožitnosti II. O pokolení skrčených koster na Moravě, Kojetín 1908, 163.

³ Týž, Pokolení s kulturou keramiky šňurové (durynské) na Moravě, ČVMSO 28, 1911, 32.

⁴ J. Böhm, Příspěvky k moravské prehistorii, ČVMSO 40, 1928, 56–58.

⁵ I. L. Červinka, Šňurová keramika na moravském Slovácku, SV 13, 1942, 11.

⁶ Týž, Charvátův a okolí v pravěku, ČVMSO 55, 1946, 129.

Dosud nejlepšího zpracování se moravské šňůrové kultuře dostalo v roce 1945 v disertační práci F. Kalouska. Autor v ní podal soupis veškerých nálezů této kultury na Moravě a provedl podrobný typologický rozbor keramiky, kterého se používá dodnes.⁷

Komplexní studium moravské šňůrové kultury zůstalo však po osvobození naší vlasti na mrtvém bodě. Byly publikovány pouze jednotlivé a ojedinelé, především hrobové nálezy, zejména J. Ondráčkem a A. Medunovou. Ve vztahu k Čechám se zabýval moravským materiálem M. Buchvaldek, který v roce 1957 zařadil některé moravské nálezy k 1. a 2. skupině české šňůrové keramiky.⁸ Podrobnější hodnocení moravské šňůrové keramiky pak nastínil M. Buchvaldek ve své kandidátské disertaci, kde se snaží postihnout i vnitřní vývoj v této oblasti.⁹

Na základě všeobecného úsudku řady badatelů lze mít za prokázané, že šňůrová kultura přichází na Moravu jako invazní element.¹⁰ Proniká sem patrně ve větším měřítku teprve až v rámci 2. proudu z Čech¹¹ a v Hornomoravském úvalu zabírá prvá vhodná a trvalá pastviště,¹² jak dokazují starší hroby z Nákla, Příkaz, Chomoutova a Dubu n. M. Je možno souhlasit také s myšlenkou, že na střední Moravě se vytvořilo jakési větší ústředí lidu se šňůrovou keramikou na svazích Chřibů a Ždánického lesa, kde se z nejstarších keramických tvarů vytvořily později hojnější a rozmanitější tvary lokální.¹³ Mezi prvotní tvary šňůrové keramiky počítáme dvojuchou amforu a pohár; z nich se dalším vývojem a vlivem domácího prostředí vytvořily čistě lokální moravské tvary, které nemají obdoby v žádné ze sousedních oblastí se šňůrovou keramikou.

Při pokusu o vymezení starší šňůrové keramiky na Moravě vycházím ze zpracování této kultury M. Buchvaldkem v Čechách. Otázka celoevropského horizontu a jeho materiálové zastoupení na Moravě jsou velmi problematické. Do 1. nálezové skupiny patří poháry esovitého, nikoli však zcela plynulého profilu, s tektonicky i ornamentačně odsazeným, více méně nálevkovitým hrdlem. Typickým znakem je tu i odsazené dno nebo alespoň náznak odsazení. Výzdoba bývá tvořena jednoduchými liniemi otisků šňůry nebo vodorovných rýh.¹⁴ Tento druh keramiky je na Moravě zastoupen hroblem č. 7/56 z Postoupek-Hradiska (obr. 1 : 1, 2).¹⁵

Pohár z tohoto hrobu (obr. 1 : 1) je esovitě prohnutý a deformovaný. Jeho hrdlo je zdobeno pěti horizontálními rýhami a odsazené dno vytváří zvýšenou podstavu. Povrch je hnědošedý, materiál je velmi špatně vypá-

⁷ F. Kalousek, *Moravská šňůrová kultura I–III*, rkp. disertační práce, Brno 1945; *týž*, K otázce původu kultury se šňůrovou keramikou, Ročenka PF Masarykovy university, Brno 1947.

⁸ M. Buchvaldek, *Starší šňůrová keramika v Čechách*, AR IX, 1957, 378, 394.

⁹ *Týž*, *Kultura se šňůrovou keramikou ve střední Evropě*, rkp. kandidátská disertace, Praha 1965, 117–126.

¹⁰ F. Kalousek, Ročenka PF, *passim*; J. Böhm, ČVMSO 40, 1928, 55; M. Buchvaldek, AR IX, 1957, *passim*.

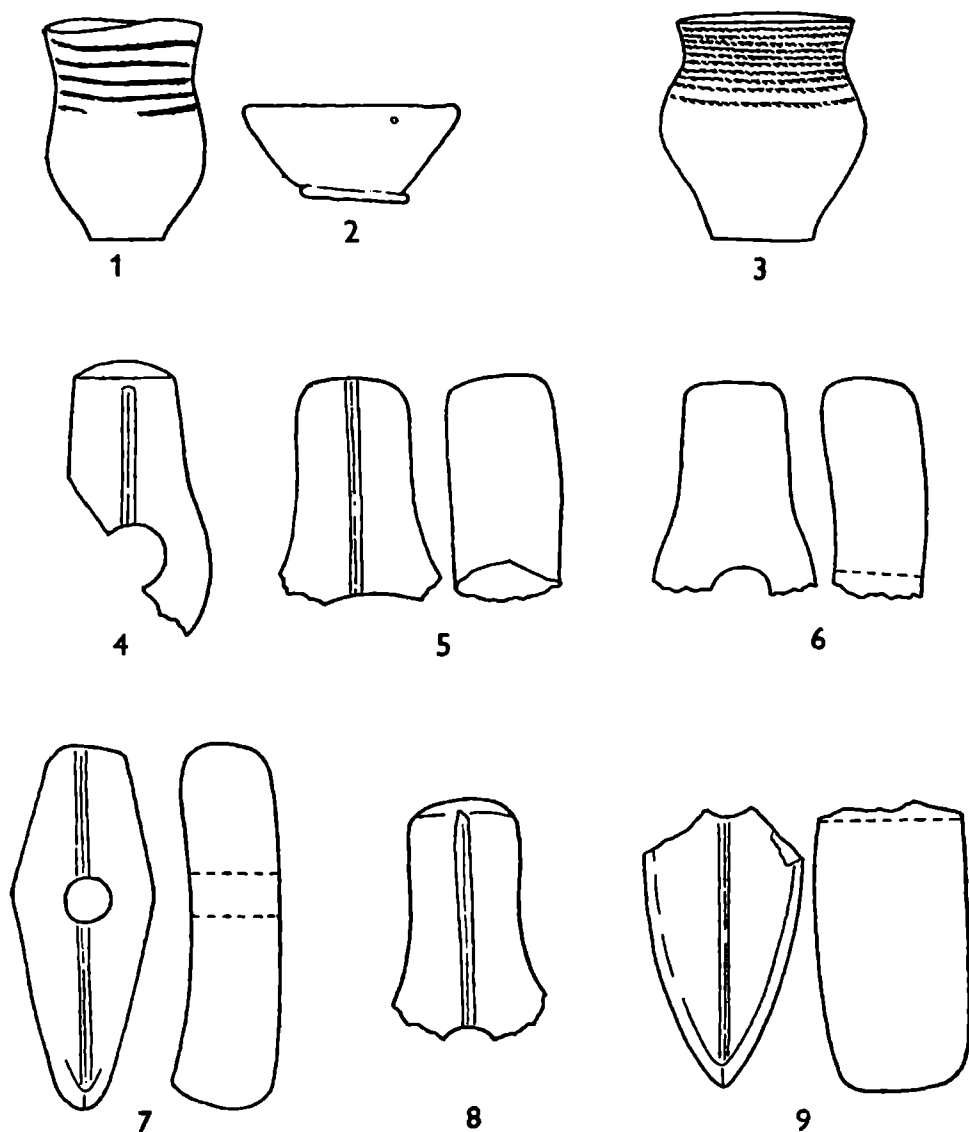
¹¹ M. Buchvaldek, AR IX, 1957, 394.

¹² I. L. Cervinka, *Keramika šňůrovaná* (rkp. práce v AÚ ČSAV v Brně), 15.

¹³ *Týž*, SV 13, 1942, 4.

¹⁴ M. Buchvaldek, AR IX, 1957, 268.

¹⁵ V. Spurný, *Šňůrová keramika z Hradiska u Kroměříže*, PVM 1, 1958, 12.

Obr. 1. Inventář nejstaršího (celoevropského) horizontu kultury se šňůrovou keramikou na Moravě. 1, 2 – Postoupky-Hradisko, hrob č. 7/56; 3 – Němčice n. H.; 4–9 – Jevišovice – Starý Zámek, vrstva B.

lený. Pohár lze považovat za obdobu českého poháru typu B 1 s tím rozdílem, že zde chybí linie rýžek na přechodu hrdla a těla.¹⁶

Důležitým nálezem z uvedeného dětského hrobu je hrubě modelovaná miska (obr. 1 : 2) s kónicky rozevřenými masivními stěnami a se zvýšenou podstavou. Má při okraji jeden kruhový otvor. Tato miska nemá v moravských nálezech zatím obdoby. Odpovídá zhruba českým miskám typu H 3a,¹⁷ které tvoří v Čechách součást náplně 2. proudu. Přesnou analogií popsané moravské misky je tvar z Prahy-Bubenče, který má též malý otvor pod okrajem¹⁸ a jež doprovází starší amfora typu A 4. Kombinace misky se staršími typy pohárů nebo vzácně se starším typem amfory naznačují, že pojednávaný typ misky bude s největší pravděpodobností patřit mezi starší tvary šňůrové keramiky nejen na Moravě, ale i v jiných částech evropského rozšíření kultury se šňůrovou keramikou.¹⁹

K pohárům typu B 1 lze přiřadit z Moravy ještě exemplář z Němčic n. H. (obr. 1 : 3), který má také odsazené dno a nálevkovitě rozšířené hrdlo.

Dosud není přesně vyřešena otázka sekeromlatů typu A, které pocházejí z vrstvy B z Jevišovic-Starého Zámku (obr. 1 : 4–9).²⁰ J. Palliardimu se kdysi staly důvodem k označení celé vrstvy B za šňůrovou.²¹ Jde většinou o nástroje štíhlého tvaru s oblým průřezem, jednostranně dolů vytaženým ostrím a dvěma podélnými rýhami či výrazným žebírkem (napodobenina „švu“ kovových exemplářů). K jevišovickým nálezům lze připojit ještě ojedinelý nález z Uherského Hradiště, který F. Kalousek zařadil do skupiny tzv. sekeromlatů různých typů.²²

Z inventáře celoevropského horizontu nejstarší šňůrové kultury jsou tedy na Moravě zastoupeny pouze poháry typu B 1 a sekeromlaty typu A; amfory typu A 1–3 se nevyskytují. Nelze proto hovořit o výrazném zastoupení celoevropského horizontu na Moravě, zejména máme-li na mysli jistý konzervatismus šňůrových pohárů, které se udržují v původní formě po celou dobu trvání moravské šňůrové kultury.²³ Protože pak sekeromlaty typu A samy bez keramického doprovodu nejsou jednoznačným dokladem existence šňůrového komplexu, dospíváme spíše k závěru o neexistenci celoevropského horizontu šňůrové kultury na Moravě. Nositelé této kultury přicházejí na Moravu z Čech pravděpodobně až v rámci 2. nálezové skupiny, jejíž zastoupení je na Moravě již značně průkaznější. Ani v tomto případě však nejsou hlavní keramické tvary — amfora a pohár — nikterak četné.

¹⁶ M. Buchvaldek, Ke starší šňůrové keramice na Moravě, SPFFBU E 16, 1971, 90.

¹⁷ Týž, SPFFBU E 16, 1971, 91; týž, Die Schnurkeramik in Böhmen, Praha 1967, 48.

¹⁸ L. Horáková-Jansová, Nové nálezy šňůrové keramiky, Zprávy SAÚ II–III, 1929–30, 90, obr. 55 : 2, 3.

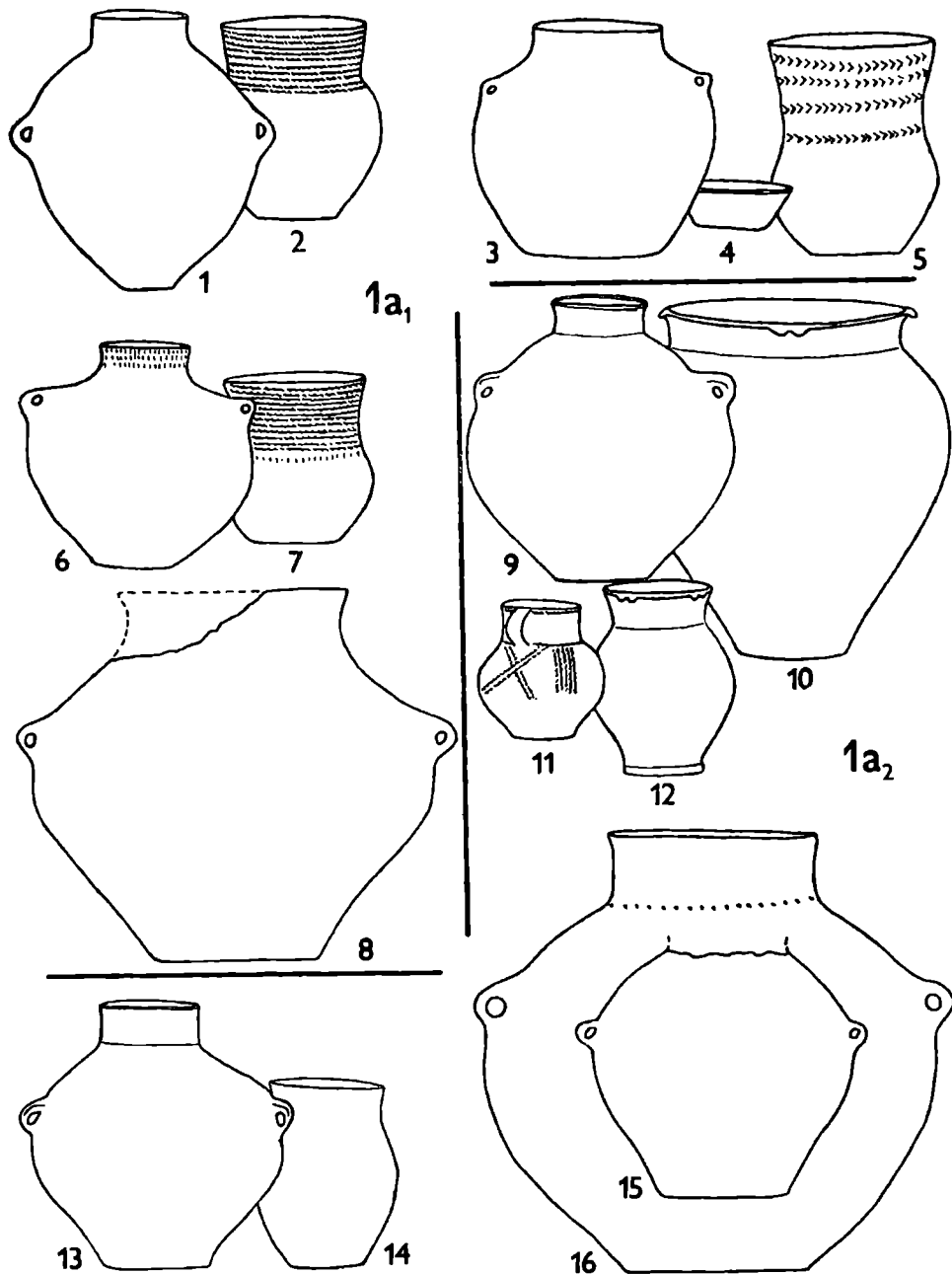
¹⁹ M. Buchvaldek, SPFFBU E 16, 1971, 91 (analogie uvedeny pod poznámkou č. 9 až 11).

²⁰ A. Medunová-Benešová, Jevišovice — Starý Zámek. Schicht B. Katalog der Funde, FAM 6, Brno 1972, tab. 91 : 8, 9, 11, 92 : 2–4, 6, 7, 10, 93 : 1–3, 8, 11.

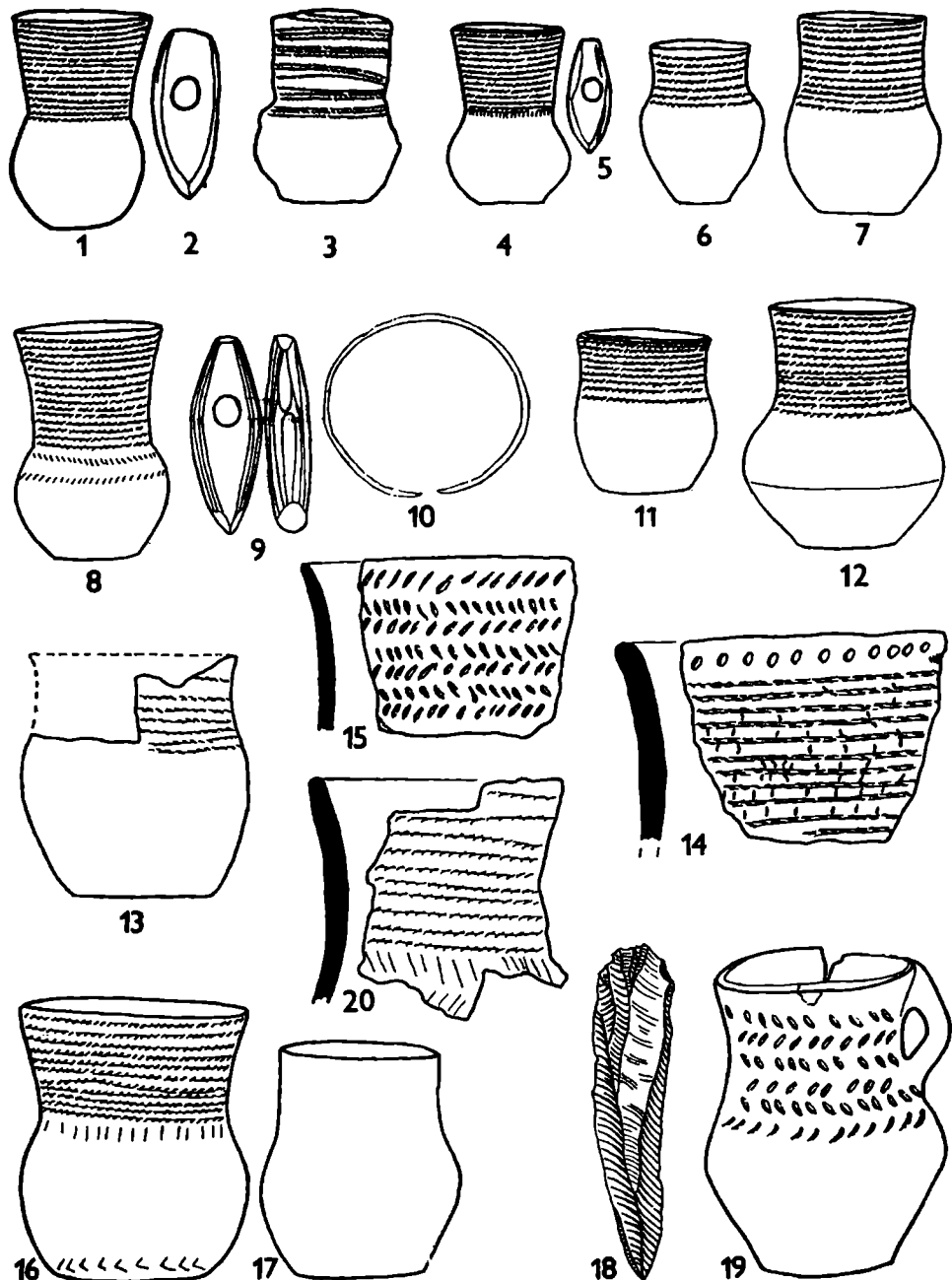
²¹ J. Palliardí, Die relative Chronologie der jüngeren Steinzeit in Mähren, WPZ I, 1914, 256–277.

²² F. Kalousek, rkp. disert., 203–204, tab. XXXIV : 1.

²³ M. Buchvaldek, SPFFBU E 16, 1971, 90.

Obr. 2. Inventář staršího (II.) horizontu kultury se šňurovou keramikou na Moravě. 1, 2 – Dub n. M.; 3–5 – Vícemilice I, hrob č. 3; 6, 7 – Nemětice, mohyla č. 7; 8 – Příkazy; 9–12 – Bučovice; 13–14 – Vícemilice I, hrob č. 1; 15 – Chořelice; 16 – Náklo.

Obr. 3. Inventář staršího typu (II.) horizontu kultury se šňůrovou keramikou na Moravě. 1, 2 – Louka; 3 – Lutín; 4, 5 – Uhřetice; 6, 7 – Postoupky-Hradisko; 8–10 – Dětkovice; 11 – Lovčice; 12 – Kojetín; 13, 16 – Kožušany – Tážaly; 14 – Postoupky-Hradisko, hrob č. 2; 15 – Mostkovice; 17 – Příklad; 18, 19 – Marefy; 20 – Náklo.

Při analýze moravských šňurových amfor jsem vycházel z typologické klasifikace F. Kalouska, který v nich rozlišil 3 základní typy:²⁴

1. dvouuché amfory
2. džbánovité amfory s jedním širokým uchem
3. amfory bezuché nebo s malými oušky.

V rámci typu 1. rozlišil dále tři další varianty:

- a) baňaté
- b) štíhlé
- c) hrncovité.

V rámci sledování materiálové náplně 2. nálezové skupiny přicházejí v úvahu pouze amfory dvouuché baňaté (typ 1a). V rámci typu 1a lze rozlišit ještě dvě podvarianty:

- 1a₁ — amfory s měkce nasazeným hrdlem, které se někdy mírně vyhrnuje (obr. 2 : 1, 3, 6, 8).
- 1a₂ — amfory s ostře nasazeným hrdlem a uchy na výduti břicha (obr. 2 : 9, 13, 15, 16).

Amfory s ostře nasazeným hrdlem (1a₂ považuje J. Böhm za nejstarší a jako typický příklad uvádí tvar z Nákla (obr. 2:16). Důležitý je také poznatek, že dvouuché amfory s ostře nasazeným hrdlem bývají umístěny v hrobech před obličejem mrtvého. Až na výjimky jde vesměs o tvary nezdobené.

Jestliže posuzujeme moravské baňaté amfory ve vztahu k odpovídajícím českým typům shledáváme, že je zde sice patrna určitá příbuznost, avšak vyhraněné typy, jak byly stanoveny v Čechách, na Moravě zastoupeny nejsou. Je zde pouze obdoba tvaru A 16, která je charakterizována jako amfora středních a velkých rozměrů s kulovitým nebo vejčitým tělem,²⁵ stejně jako A 18, jen s rozdílem výzdoby.²⁶ Amforu z Chomoutova (podle F. Kalouska jde o hrncovitou amforu²⁷) lze přirovnat k českému typu A 12.²⁸

O dvouuchých baňatých amforách se soudí, že nevznikly na Moravě, nýbrž sem byly přineseny již hotové.²⁹ Tato hypotéza se ukazuje jako správná. Tyto tvary jsou základem, z něhož se vyvinuly ostatní amforovité tvary, hlavně jednoduché džbánovité amfory s malými oušky a amfory bezuché.

Daším základním keramickým tvarem 2. nálezové skupiny šňurové keramiky jsou poháry. Pohár je oproti amfoře velmi konzervativní. Dlouho si udržuje esovitou profilaci s jednoduchými nebo dvojími liniemi otisků šňůry na hrdle. Hrdlo bývá převážně nízké a měkce nasazené. Mezi moravskými poháry převládají tvary měkce profilované a hrncovité. Zřetel-

²⁴ F. Kalousek, rkp. disert., 69.

²⁵ M. Buchvaldek, rkp. kandid. disert., 119; *týž*, Die Schnurkeramik in Böhmen, 29.

²⁶ *Týž*, Die Schnurkeramik in Böhmen, 30.

²⁷ F. Kalousek, rkp. disert., 82.

²⁸ M. Buchvaldek, op. cit., 119.

²⁹ F. Kalousek, op. cit., 89.

ného přechodu mezi hrdlem a plecemi celkem není a jen ornament zdobící hrdlo naznačuje, kde pomyslné hrdlo končí.³⁰

F. Kalousek rozlišuje poháry:

a) s vyšším hrdlem na kulovitém spodku; na Moravě jsou vzácné; sem patří pohár z Lutína (obr. 3: 3), Kojetína (obr. 3: 12) aj.,

b) s vyšším kónickým hrdlem (např. Uhřice, Dětkovice, Louka; obr. 3: 1, 8, 4),

c) s měkce profilovaným hrdlem (např. Postoupky-Hradisko, Příkazy — starší označení Náklo I; obr. 3: 6, 7, 17),

d) esovitého profilu s široce rozevřeným hrdlem (např. Vícemilice I — jde zatím o ojedinělý tvar na Moravě; v hrobovém celku jej doprovázela menší kónická miska a dvouuchá amfora — obr. 2: 3—5),

e) hrncovitých tvarů (např. Dub n. M., Kožušany-Tážaly, Charváty, obr. 2: 2, 3: 16, 13) a

f) zvoncovitých tvarů (Nemětic, Lovčice, obr. 2: 7, 3: 11).

Všechny moravské poháry můžeme přirovnat k českému typu B 2, který má výrazně esovitý tvar a výzdobu stejnou jako u typu B 1 (většinou otisky šňůry).³¹ Pohár z Lutína (obr. 3: 3) lze přirovnat k typu B 4, který má válcovité hrdlo, jež je ostře nasazeno na kulovité tělo;³² na hrdle bývají jednoduché, dvojité a často i trojitě linie otisků šňůry.

Do inventáře 2. skupiny patří džbánovitý pohár z Maref, který má esovitý profil a širší páskové ucho vytažené ze zaobleného okraje; horní část nádoby zdobí horizontální pruhy vstřícně řazených rýh, končících v úrovni kořene ucha (obr. 3: 19).³³ Tento nález pochází z rozrušeného kostrového hrobu společně s úzkým čepelovitým nožikem (obr. 3: 18). Ze střepevého materiálu lze zařadit do naší skupiny fragment poháru z Mostkovic (obr. 3: 15)³⁴ a z kostrového hrobu č. 2 z Postoupek-Hradiska (obr. 3: 14), který je zdobený jedenácti řadami otisků šňůry a nehtovými vrypy; náleží sem také jiný střep z poháru z Příkaz (obr. 3: 20).

* * *

Z počtu dosud objevených a prozkoumaných hrobů by se daly do 2. skupiny šňůrové kultury na základě výskytu charakteristické dvouuché amfory, poháru B 2 a případně fasetovaného sekeromlatu zařadit kostrové hroby z Dubu n. M., Dětkovic, Louky, Nemětic; k nim by se dal přiřadit i hrob č. 3 z Vícemilic. Tato obsahově poměrně slabá skupina hrobů reprezentuje na Moravě 2. nálezovou skupinu šňůrové kultury.³⁵

Dalším problémem jsou hrobové celky, v nichž se vedle vedoucích keramických typů 2. skupiny (dvouuchá amfora, pohár) vyskytují také typy 3. skupiny. Sem patří hrob č. 1 z Vícemilic I (výskyt bezuchého hrnce, džbánu a misky schönfeldského typu).

³⁰ Týž, op. cit., 106.

³¹ M. Buchvaldek, rkp. kandid. disert., 38, 120; týž, Die Schnurkeramik in Böhmen, 37.

³² Týž, rkp. kandid. disert., 37, 38, 120.

³³ R. Tichý, Šňůrový hrob z Maref, okr. Vyškov, Sborník AÚB III, Brno 1964, 48.

³⁴ J. Ondráček, Šňůrový nález v Mostkovicích, okr. Prostějov, PV AÚB za rok 1965, Brno 1966, 10, tab. 3: 12.

³⁵ M. Buchvaldek, rkp. kandid. disert., 124.

Dvouuché baňaté amfory s ostře nasazeným hrdlem (typ 1a₂) se jeví jako typologicky mladší, neboť v uzavřených hrobových celcích se vyskytují společně s keramickými typy 3. náleзовé skupiny; hrob č. 2 z Bučovic (obr. 2: 9–12), stejně jako zmíněný hrob č. 1 z Vícemilic I s miskou schönfeldského typu³⁶ jsou toho dobrými doklady.

Zcela typickým jevem v moravské šňurové keramice je přítomnost dvou základních prvků výzdoby, totiž otisků šňůry a vstříčné řazených rýh na pohárech. Tento jev se vyskytuje na poháru z Dětkovic (obr. 3: 8), na nádobě z Kožušán-Tážal (obr. 3: 16) a na dalších střepech. Velmi pozoruhodným je střep z Postoupek-Hradiska (obr. 3: 14), který je zdobený jedenácti řadami otisků šňůry; těsně pod okrajem je jedna řada šikmo položených rýh a mezi jednotlivými řadami otisků šňůry jsou rýhy způsobené nehtem. Všechny tyto příklady jsou dokladem typické moravské výzdoby, která nemá zatím obdoby v českém materiálovém fondu šňurové kultury. Důležitý je dále džbánkovitý pohár z Maref (obr. 3: 19), který lze tvarově považovat za typický doklad 3. náleзовé skupiny; na horní části má však výzdobu šesti pruhů vstříčně řazených rýh, která je typická pro proud 2b, kam byl také tento nále z R. Tichým zařazen.³⁷

Výzdoba vstříčné řazených rýh v českém materiálu je klasifikována jako proud 2b, který vznikl diferenciací v rámci 2. náleзовé skupiny, jejíž nositelé pronikají na území Čech, ale v dalším vývoji nezanechávají po stránce archeologické podstatného vlivu.³⁸ M. Buchvaldek, který tento názor formuloval roku 1957, později chápal 2. náleзовou skupinu jako jednotlý celek.

Vyjdeme-li z nadhozené situace jeví se dvě možnosti interpretace moravského materiálu 2. náleзовé skupiny:

1. Proud 2b není diferenciacním proudem, který by vznikl v rámci 2. náleзовé skupiny. Tuto myšlenku lze opřít o společný výskyt obou zmíněných výzdobných prvků na stejném keramickém typu – poháru.

2. Proud šňurového lidu, přicházející z Čech na Moravu, se nemohl plně rozvinout, protože byl zde zasažen silným vlivem domácích kultur a působení z oblasti Karpatské kotliny. Dokladem toho je džbánkovitý pohár z Maref, který má výzdobu vstříčně řazených rýh a je přitom lokálním typem moravské šňurové keramiky.

Musíme si také povšimnout ostatního hrobového inventáře, který doprovází oba vůdčí keramické typy 2. náleзовé skupiny. Dvouuché amfory doprovázejí v hrobech bezúché hrnce se čtyřmi dvojitými výčnělky, miska schönfeldského typu a džbánek. V hrobech se starší šňurovou keramikou se vyskytují ve třech případech fasetované sekeromlaty (Postoupky-Hradisko, hrob č. 2, Dětkovice a Louka), dále štípaná kamenná industrie (čepeľový nožík: Marefy, Postoupky-Hradisko, hrob č. 2; škrabadlo a odštěpek: Vícemilice I, hrob č. 3 a 1), zastoupena je také sekerka obdélníkového půdorysu (Postoupky-Hradisko, hrob č. 2) a oválný mlat (Uhřice) a mlátek (Němčice, mohyla č. 7).

³⁶ I. Borkovský, Schönfeldská keramika v Čechách a na Moravě, *Slavia antiqua* II, 1949–50, 138.

³⁷ R. Tichý, op. cit., 48.

³⁸ M. Buchvaldek, *AR IX*, 1957, 398–399.

Měděné předměty jsou zastoupeny pouze nálezem drátěné obroučky z Dětkovic (obr. 3: 10). Spektrální analýzou, provedenou na tomto nálezu se zjistilo, že daný předmět byl vyroben z čisté mědi se stopami stříbra a niklu. Chemickým složením kovů se podobá nálezům nákrčníků z Rakouska, patřícím bádenské kultuře.³⁹

Hroby se starší šňůrovou keramikou na Moravě mají vesměs oválný půdorys. Kostry bývají uloženy většinou na pravém boku, hlavou k severozápadu (4 případy) a na levém boku (1 případ). Převládá orientace SZ–JV (3 případy), ojedinělá je orientace S–J (1 případ) a Z–V (1 případ). Za zárovň hrob se považuje hrob z Příkaz.

Rozborem keramiky, doprovodného hrobového inventáře a pohřebního ritu jsem dospěl k těmto závěrům:

1. Na Moravě nelze doložit existenci 1. nálezové skupiny šňůrové kultury, tj. tzv. celoevropského horizontu, neboť ten je zde zastoupen pouze dvěma možnými kusy poháru B 1 (Postoupky-Hradisko, hrob č. 7/56, Němčice n. H.) a sekeromlaty typu A (Jevišovice-Starý Zámek, vrstva B, Uherské Hradiště).

2. Hroby z Dětkovic, Dubu n. M., Louky, Uhřic, Postoupek-Hradiska, Vicemilic I, hrob č. 3 bychom mohli zařadit do 2. nálezové skupiny, zastoupené dvouuchou amforou, pohárem typu B 2 a 9 a příp. fasetovaným sekeromlatem.

3. Střední Morava (Olomoucko, Přerovsko, Kroměřížsko) se stává prvním centrem lidu se šňůrovou keramikou po jeho příchodu na Moravu; dokládají to lokality: Postoupky-Hradisko, Náklo, Příkazy, Kožušany-Tážaly, Němčice, Dub n. M., Chomoutov, Lutín, Chořelice, Kojetín, které již I. L. Červinka označil za starobylé.

4. Hlavním keramickým typem starší šňůrové keramiky na Moravě je pohár, který je konzervativní a udržuje si po celou dobu trvání moravské šňůrové kultury esovitou profilaci; k němu se připojuje dvouchá baňatá amfora dvou podvariant: tvar s měkkým nasazením hrdla je starší, tvar s ostrým nasazením hrdla je poněkud mladší a vyskytuje se již společně s keramikou 3. nálezové skupiny. K těmto dvěma základním tvarům můžeme přičíst misku českého typu H 3a (Postoupky-Hradisko, hrob č. 7/56; obr. 1: 2), která je typickým tvarem 2. nálezové skupiny.

5. Specifickým jevem je existence obou základních výzdobných prvků (otisky šňůry, vstříčné rýhy) na jednom poháru, jak je to doloženo na nádobě z Dětkovic, Kožušan-Tážal a na střepech z Postoupek-Hradiska a z Příkaz. Zcela neobvyklým jevem je výzdoba vstříčných rýh na džbánkovitém poháru z Mareš, který je typem 3. nálezové skupiny.

6. Starší moravské šňůrové hroby jsou většinou oválného půdorysu. Skrčené kostry v nich jsou ukládány nejčastěji na pravém boku s převládající orientací SV–JZ.

7. Antropologického materiálu se dochovalo velmi málo, protože kosterní pozůstatky bývají často strávené nebo porušené vlivem sekundárních činitelů (orba).

³⁹ L. Págo, Spektrální analýza kovových předmětů kultury šňůrové a protoúnětické, PV AÚB za rok 1965, Brno 1966, 15.

SHUROVAYA KERAMIKA DREVNEGO PERIODA V MORAVII

Автор решает вопрос существования в Моравии шнуровой керамики древнего периода. На основании анализа керамики, могильного инвентаря и погребального ритуала он пришел к следующим выводам:

В Моравии нельзя подтвердить существование 1-ой группы находок шнуровой культуры (по концепции М. Бухвалда), так как она здесь представлена гипотетически только двумя кубками В 1 (рис. 1:1,3) и топоромолотами типа А из евишовицкого слоя „В“ (рис. 1:4—9), подобно как и находкой топоромолота из г. Угерске Градище. Могилы из Детковиц, Дуба над Моравой, Лоуки, Угржиц, Постоупок-Градиска, Вицемилиц (могила 3) можно отнести ко 2-ой группе находок, характеризованной амфорой с двумя ушками, кубком типа В, может быть, фасетованным топоромолотом. Главным типом шнуровой керамики древнего периода является кубок, который кажется консервативным, потому что в течение существования моравской шнуровой керамики сохраняет профиляцию в виде буквы S. Далее это амфора округлой формы с двумя ушками (двух вариантов — с мягким насаждением горлышка, относящаяся, вероятно, к древнему периоду — рис. 2:1a₁; с резким насаждением горлышка — относящаяся к позднему периоду — рис. 2:1a₂). К приведенным двум основным керамическим типам можно отнести миску чешского типа Н 3а, которая является типичной формой 2-ой группы находок. Она была найдена в могиле 7/56 в Постоупках-Градиске (рис. 1:2). Самое большое количество предметов шнуровой керамики в Моравии можно отнести только к 3-ей группе находок, относящихся к самой поздней стадии. Указанные предметы представляют собой типичную моравскую шнуровую керамику позднего периода, обработанную Ф. Калоусеком.

Перевел Алеш Бранднер

DIE ÄLTERE SCHNURKERAMIK IN MÄHREN

Der Autor löst die Frage nach der Existenz der älteren Schnurbandkeramik in Mähren. Aufgrund einer Analyse der Keramik, des Begleitinventars von Gräbern und des Begräbnisritus gelangte er zu folgenden Schlussfolgerungen:

In Mähren läßt sich die Existenz der I. Fundgruppe der Schnurbandkultur (nach der Konzeption M. Buchvaldeks) nicht nachweisen, denn diese ist hier hypothetisch lediglich durch zwei Stücke des Bechers B 1 (Abb. 1: 1, 3) und durch Axthammer vom Typ A aus der Jevišovicer Schicht „B“ (Abb. 1: 4—9) sowie durch den Fund eines Axthammers aus Uherské Hradiště vertreten. Die Gräber aus Dětkovice, Dub nad Moravou, Louka, Uhřetice, Postoupky-Hradisko, Vícemilice (Grab 3) können in die II. Fundgruppe eingestuft werden, die durch die zweihenkelige Amphora, den Becher vom Typus B und gegebenenfalls durch den facettierten Axthammer charakterisiert wird. Wichtigster keramischer Typ der älteren Schnurkeramik ist der Becher, der sich als konservativ erweist, denn er wahrt während der ganzen Dauer der mährischen Schnurbandkeramik die S-förmige Profilierung. Ferner ist es die zweihenkelige bauchige Amphora mit zwei Varianten (mit weichem Halsansatz — vielleicht älter — Abb. 2: 1a₁; mit scharfem Halsansatz — vielleicht jünger — Abb. 2: 1a₂). Zu diesen zwei keramischen Grundtypen können wir die kleine Schüssel vom böhmischen Typ H 3a rechnen; sie ist typische Form der II. Fundgruppe und aus Grab 7/56 aus Postoupky-Hradisko belegt (Abb. 1: 2). Die weitaus größte Zahl an Schnurbandkeramik gehört in Mähren erst der III., der jüngsten Fundgruppe an und repräsentiert die typische junge mährische Schnurbandkeramik, die von F. Kalousek bearbeitet wurde.

Übersetzt von Dr. Alfons Hubala

